

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR(S)

Seppo Heikkinen

TITLE

Urheilu ja doping – sukupuolittunut keskustelu Suomen lehdistössä 1975–1995

YEAR

2025

CITATION

Heikkinen, S. (2025). Urheilu ja doping – sukupuolittunut keskustelu Suomen lehdistössä 1975–1995. In H. Roiko-Jokela & T. Roiko-Jokela (Eds.), *Urheilun valot ja varjot: Identiteetti, yhteisö ja yksilöt urheilussa* (pp. 74–111). Suomen Urheiluhistoriallinen Seura.

VERSION

Author accepted manuscript

Doping ja sukupuoli – keskustelu Suomen lehdistössä 1975–1995

”Periaatteessa naisten ja miesten pitäisi olla tasa-arvoisia myös hormonien käytön suhteen – naisilla tarve huipulle on yhtä suuri kuin miehilläkin. Tämän vuoksi on mielestäni turhaa rajata toista sukupuolta toista kummemmaksi, kun puhutaan lääkärin valvonnassa tapahtuvasta käytöstä ja tiedetään mahdolliset riskitekijät.”¹

Näin kommentoi 1970-luvun menestysjuoksija Pirjo Häggman Suomessa puheenaiheeksi noussutta dopingia aihetta käsittelevässä raportissa vuonna 1982. Lausunto kuvaa ajan hämmentynyttä suhtautumista lääkeaineisiin huippu-urheilussa. Samalla se kertoo jotain urheilukulttuurissa vallinneesta tilanteesta tultaessa 1980-luvulle. Suoritusta parantavia aineita oli käytetty myös täällä, ainakin siihen saakka, kun niistä yksi kerrallaan oli tullut kiellettyjä. Samassa teoksessa Suomen olympiakomitean valmennuspäällikkö Kalevi Tuominen kertoo käsityksensä, että anabolisista steroideista ei olisi ”välttämättä terveydellisiä haittoja aikuiselle miehelle”. Sen sijaan nuorille ja naisille haitat olisivat selvät ja valvonnassa tulisi kiinnittää huomiota varsinkin nuorten kisoihin.² Anaboliset steroidit oli kielletty kansainvälisesti jo yli viisi vuotta aiemmin, mutta aineiden käyttöhistoria tunnettiin myös Suomessa. Lausunnosta voi päätellä samantyyppisen, tosin vain miehille sallivan linjauksen kuin Häggmanin kommentissa.

Häggmanin ja Tuomisen lausunnot ovat mielenkiintoisella tavalla ristiriidassa ajan yleisen suhtautumistavan kanssa. Lehdistössä dopingista mieluummin vaiettiin ja kommentointia pyydettiin vain pakon edessä, kun testien positiivista tulosta oli tultava selittämään. Osin tämä johtunee molempien asemasta suomalaisen huippu-urheilun johtopaikoilla. Tuominen toimi olympiakomitean valmennuspäällikkönä vuosina 1969–1992, ja Häggman valittiin Kansainvälisen olympiakomitean jäseneksi vuonna 1981 yhdessä venezuelalaisen kollegansa kanssa. Noihin vuosiin mahtui suomalaisen yleisurheilun nousu ja uusi kansainvälinen tuleminen 1970-luvun alusta alkaen. Menestyskausi jatkui aina 1980-luvun puoleenväliin ja siihen sisältyi myös urheilua ravisuttaneita doping-tapauksia. Aikaa leimasi lisäksi kiihkeä suurvaltojen kilpailukausi ja kylmän sodan hiipuminen 1990-luvun alkuun mennessä.

Doping tarkoittaa kilpailusäännöissä kiellettyjen, suoritusta parantavien aineiden ja/tai menetelmien käyttöä urheilutulosten parantamiseen. Käyttäjälle se tarkoittaa vaaraa aiheuttavien menetelmien käyttöä tähän tarkoitukseen.³ Lääketieteen kansainvälinen kehitys oli mahdollistanut anabolisten

steroidien kaupallisen tuottamisen jo 1950-luvulla. Nämä aineet nousivat esiin suurkisoissa ja niiden käyttö voimalajeissa oli tunnettua jo vuoden 1964 Tokion olympialaisissa.⁴ Doping tuli laajemmin huippu-urheiluun myös Suomessa tuolla vuosikymmenellä. Näiden lääkkeiden vaikutukset voimantuottoon ja lihasmassan kasvuun huomattiin nopeasti ja doping-aineiden testaus suurkisoissa alkoi vuoden 1968 olympiakisojen aikaan. 1970- ja 1980-luvulla steroidit olivat yksi käytetyimpiä lääkeaineita ja niinpä positiivisia testituloksia tuli pääasiassa niistä. Steroidien käyttö kiellettiin vuonna 1974 ja niiden testit aloitettiin vuonna 1975. Erytropoietiini- eli epo-hormonin käyttö dopingina alkoi 1980-luvun lopulla ja se kiellettiin vuonna 1990.⁵ Testosteroni kiellettiin vuonna 1982 ja veritankkaus vuonna 1985.⁶

Myös naiset käyttivät aineita ja etenkin tarkastelukauden loppupuolella urheilijanaisten ulkonäkö alkoi muuttua erityisesti voimalajien harrastajien joukossa. Naiselta perinteisesti odotettu ulkonäkö ja suositellut lajit olivat muutoksessa eivätkä aiemmin ihannoitu hoikkuus ja esteettiset lajit enää hallinneet naisten urheilua.⁷ Osalla urheilijoista kova harjoittelu yhdistettynä mahdolliseen dopingin käyttöön vaikuttivat samansuuntaisesti. Uutisten tekstit vihjailivat miehiseksi muuttuneista naisista. Vaikka hormonit eivät muuttaneet ihmisen sukupuolta, ne vaikuttivat sukupuolen piirteisiin. Tässä artikkelissa tarkoitan naiskuvan muutoksella juuri näitä urheiluun liitettyjen, perinteisinä pidettyjen sukupuolen piirteiden muutoksia. Koska lääkkeiden käytön sivuvaikutuksia ei pystytty täysin poistamaan, ilmiö haastoi sukupuolten perinteisinä pidettyjä rajoja.⁸ Steroideja ei enää liitetty pelkästään urheilun sääntöihin, oikeudellisiin tai terveydellisiin riskeihin. Ne olivat nyt myös osa poliittista keskustelua, joka liittyi esiin nouseviin huomioihin naisten kehojen muutoksista.⁹

Kysyn artikkelissa, käsittelikö suomalainen lehdistö eri tavoin miesten ja naisten dopingia ja nousivatko sukupuolittuneet teemat esiin keskustelussa 1975–1995? Minkälaisia sukupuolittuneita ilmaisuja muutoksessa ollut urheilun naiskuva sai uutisoinnissa? Ketkä käyttivät lehdistössä puheenvuoroja ja millaisia diskursiivisia keinoja ja puhetapoja aiheen käsittelyssä hyödynnettiin?

Dopingin historiaa ovat tutkineet Ivan Waddington, Markku Siukonen, Seppo Pänkäläinen, Ilpo Huhtaniemi ja Erkki Vettenniemi.¹⁰ Heidän työnsä avaavat dopingin historiaa Suomessa ja laajemminkin ja antavat myös puheenvuoroja ajan toimijoille. Hormonien tutkimuksen sukupuolittunutta historiaa ja naiseuden kontrollia urheilussa on analysoinut sukupuolentutkija Kuura Irni. Hänen mukaansa hormonien käyttö urheilussa ei liittynyt vain sääntöihin tai terveyteen. Kyse oli myös sukupuolten rajojen muuttumisesta epävarmemmiksi.¹¹ Naisen representaatioita urheilun lehtiteksteissä ja kuvastoissa ovat tutkineet sosiologit Pirkko Markula ja Riitta Pirinen.¹² Muuttuvia sukupuolikäsityksiä niin urheilussa tapahtuvan sukupuolen testauksen kuin voimalajien yhteydessä ovat tutkineet Laura Wackwitz, Yvonne Sims, Anne Fausto-Sterling ja Joanna Harper.¹³ Suomalaisen

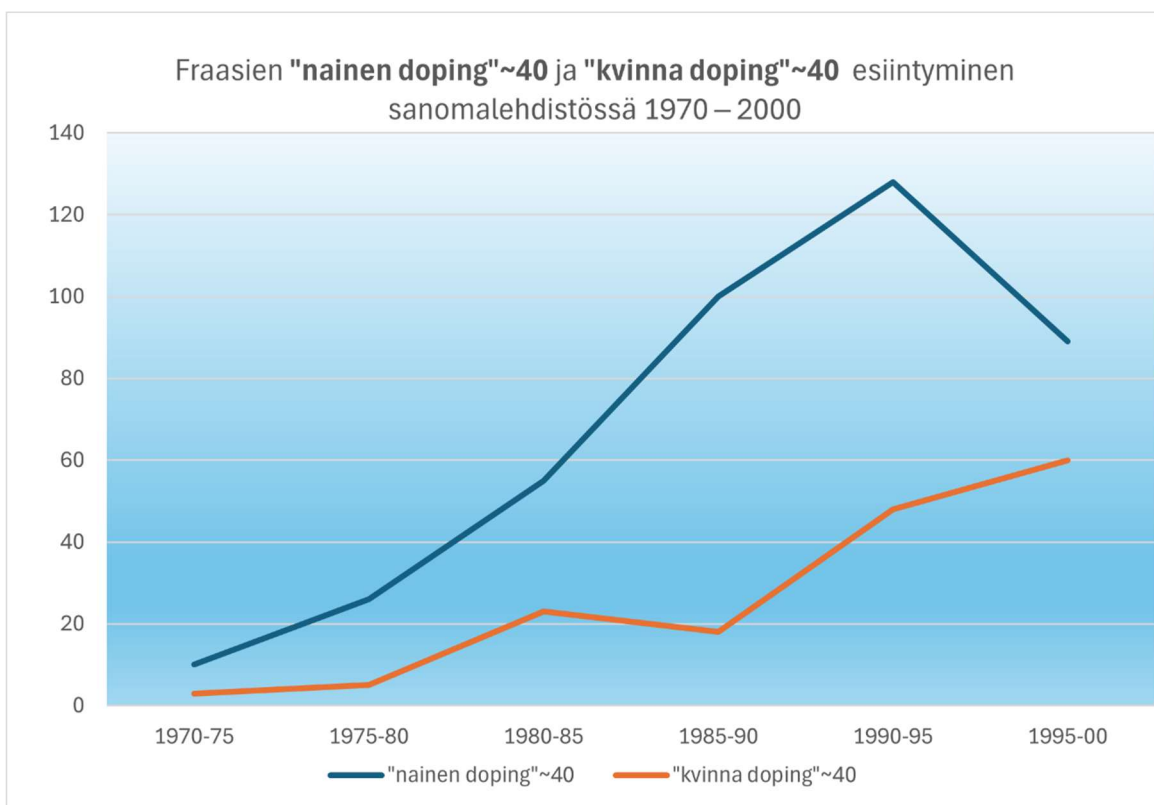
naisen mahdollisuutta kilpaurheiluun, etenkin työväenurheilussa, on tutkinut historioitsija Leena Laine ja sukupuoliroolien muutoksesta 1960- ja 1970-luvulla on kirjoittanut esimerkiksi Arja Turunen.¹⁴ Artikkelini osallistuu media-, urheilu- ja sukupuolihistoriallisiin keskusteluihin ja pyrkii tuomaan uutta tietoa doping uutisoinnin sukupuolittuneisuudesta. Sukupuolittunutta doping-historiaa huippu-urheilussa on tutkittu vain vähän. Osoitan, että tutkimusajan uutisointi naisten dopingista oli osa sukupuolittunutta urheiludiskurssia, jolla naisten urheilua toiseutettiin suhteessa miesten urheiluun. Samalla sukupuolten uudenlainen hahmottaminen sai tilaa, vaikka naiseuden rajoja pyrittiinkin yhä kontrolloimaan.

Sukupuolen käsite ymmärrettiin tutkimusajan vuosikymmeninä pääsääntöisesti kahteen sukupuoleen kiinnittyvänä. Aineiston tulkinnassa ymmärrän sukupuolen kuitenkin Judith Butlerin tapaan performatiivisena, toisteisena ja kulttuuriin liittyvänä. Näin sukupuoli muotoutuu yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutuksesta; se on muutoksenalainen. Samalla kulloisenkin ajan sukupuolinormit luovat perustan sille, mitä pidetään ”todellisena” tai hyväksyttävänä.¹⁵ Toiseuttamisella tarkoitan tässä sellaisia representaation ja merkityksellistämisen käytäntöjä, joilla naisten urheilu esitettiin erilaisena, ei niin tärkeänä osana urheilukulttuuria.¹⁶

Artikkelin aineistona on yhteensä yksitoista sanoma- ja aikakauslehteä Kansalliskirjaston digitoituista aineistoista, Merkin arkistosta ja Tahto-museon arkistosta. Lehdet ovat *Anna*, *Apu*, *Etelä-Suomen Sanomat*, *Helsingin Sanomat*, *Hufvudstadsbladet*, *Ilta-Sanomat*, *Länsi-Savo*, *Maaseudun Tulevaisuus*, *Suomen Kuvalehti*, *Uusi Suomi*, ja *Urheilulehti*. Lisäksi käytän aikalaiskirjallisuutta aiheesta. Uutisoinnin mahdollisten sukupuolittuneiden piirteiden löytämiseksi olen käyttänyt hakufraaseja ”nainen doping” ja ”kvinna doping” digitaalisia lehtiaineistoja kerätessäni. Olen yhdistänyt hakuun läheisyysoperaattorin 40 sanan mukaan; näin pyydetyt sanat ovat korkeintaan 40 sanan päässä toisistaan. Aineisto koostuu yhteensä 200 tutkimusartikkelista. *Helsingin Sanomat* ja *Ilta-Sanomat* on digitoitu Kansalliskirjastossa 1970-luvun loppuun. Seuraavien kahden vuosikymmenen lehdet olen käynyt läpi Merkin arkistossa ja *Urheilulehden* numerot Tahto-museon arkistossa.

Kaavio 1 kuvaa hakufraasien esiintymistä ajan digitoitussa sanomalehdistössä viiden vuoden jaksoissa. Kaavion aineistossa on mukana koko Kansalliskirjaston digitoitu sanomalehdistö. Ruotsinkielisen aineiston korostuminen selittyy osin sillä, että ruotsinkielisiä lehtiä on digitoitu tutkimusajalta huomattavan laajasti verrattuna suomenkielisiin lehtiin. Tulokset alkavat kasvaa 1970-luvun puolivälissä ja esiintymistiheys kasvaa aina 1990-luvun puoleenväliin asti. Muutos kuvaa dopingin kansainvälisen käytön nopeaa nousua, mutta myös aiheen uutisoinnin kasvua. Kylmä sota kiihdytti kansojen kilpailua ja lisäsi dopingin käyttöä. Kun vastakkainasettelu alkoi hiipua, muurien

murtumista seuranneet doping-paljastukset lisäsivät uutisointia. Vasta doping-valvonnan kiristyminen ja kansainvälisen tilanteen normalisoituminen 1990-luvulla alkoivat muuttaa trendin suuntaa. Tämän kahdenkymmenen vuoden muutosta edustavan aikajakson, vuodet 1975–1995, valitsin tutkimusajaksi. Pelkän ”doping” -hakusanan esiintymisen kuvaaja vastaavalla aikajaksolla on samantyyppinen. Myös siinä aihe nousee nopeasti 1970-luvun mittaan ja kasvu taittuu 1990-luvun puolivälissä.

Kaavio 1: Tutkittujen hakufraasien esiintyminen suomen- ja ruotsinkielisessä digitoidussa aineistossa viiden vuoden jaksoissa vuosina 1970–2000. Kaavio tekijän.

Analysoin keräämäni aineistoa diskurssianalyysistä vaikutteita saavan kontekstoivan lähiluvun keinoin.¹⁷ Tulkitseen, että lehdistössä aihetta käsittelevät keskustelut ja puhetavat osallistuvat yhteiskunnallisten kytkösten ja sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen.¹⁸ Näin urheilu-uutisoinnissa käytetyt, usein sukupuolittuneet puhetavat rakentavat osaltaan ympäröivää todellisuutta. ”Tekstit eivät ole kirkas ikkuna menneisyyteen”,¹⁹ kuten kulttuurihistorioitsijat Ane Ohrvik ja Cathleen Sarti kirjoittavat pohtiessaan lähilukua kulttuurihistorian lähestymistapana kirjallisiin lähdeaineistoihin. Kaikki tekstit ovat toisin sanoen kielellisten sopimusten alaisia. Samalla ne ovat tekstin välittämää

kirjoittajansa tulkintaa menneestä todellisuudesta. Aineiston huolellisella lähiluvulla pyritään löytämään kirjoittajan tarkoittama, usein suoraan julkilausumaton merkitys. Parhaassa tapauksessa lähiluku voi paljastaa tutkitun ajan valtarakenteita ja sosiaalisia suhteita.²⁰

Aineistossa ensimmäinen esiin nouseva diskurssi lähestyy naisten dopingia kuvaamalla käytön vaaroja, vetoamalla vastustuksessa *terveysperusteisiin* ja toisaalta moralisoimalla kiellettyjä menetelmiä. Ensimmäinen pääluke paneutuu näihin keskusteluteemoihin. Toinen pääluke pohtii *naisten doping-tapausten* uutisoinnin poikkeamisesta aiheen yleisestä uutisoinnista. Lehdistön pyrkimys vaikenemiseen esiin nousevista ikävistä uutisista oli ajan keino suhtautua dopingiin. Perinteiseksi koettu kuva naisesta urheilukentällä oli muutoksessa vuosisadan loppua kohden, kun myös voimaa ja kestävyyttä vaativia lajeja avattiin naisille. Viimeisessä pääluvussa analysoin *doping-uutisoinnin ja naiseuden* (muutosten) kuvausten yhteyksiä naisten urheilua toiseuttaviin menettelytapoihin.

Terveysperustein naisten dopingia vastaan

”Anabolisten steroidien mahdollista käyttöä naisurheilussa pitää lääketieteen lisensiaatti Risto Erkkola erittäin tuomittavana. Liikuntakongressissa luennoinut Erkkola sanoi, että näiden lihasmassaa lisäävien hormonien antaminen on sitä tuomittavampaa, mitä nuoremasta urheilijasta on kysymys: niiden vaikutusta potilaan omaan hormonitoimintaan ja myöhempään raskauksiin ei tunneta tarkoin.”²¹

Helsingin Sanomat uutisoi lääketieteen kongressista vuonna 1974. Lääkeaineiden vaaroja ja vaikutuksia urheilussa varsinkin naisille korostettiin asiantuntijoiden arvovallalla. Urheilukäytön alkuvaiheessa uskottiin, että androgeenisten, tuolloin miehiseksi miellettyjä ominaisuuksia korostavien hormonien käytön hyöty on suurin juuri naisilla.²² Kun aineiden käytön kasvu huomattiin naisten urheilussa, myös tiedotus ja uutisointi haitoista lisääntyi. Tärkeimpiä anabolisia steroideja ovat testosteroni ja sen johdannaiset. Sopivina annoksina ne sekä lisäävät androgeenisiiä ominaisuuksia, että parantavat lihasmassan kasvua samalla vähentäen rasvakudosta. Kova harjoittelu alentaa testosteronipitoisuutta veressä ja yksi perustelu aineen käytölle onkin voima- ja kestävyysominaisuuksien säilyttäminen. Aikalaislähteen, lääkäri Markku Alenin mukaan naisten testosteronin käyttö liittyy juuri samoihin tavoitteisiin. Myös kasvuhormoni helpottaa voiman hankintaa ja se on tehokkaasti anabolinen eli lihasmassaa rakentava.²³

Rooman EM-kisat olivat meneillään loppukesällä 1974, kun *Suomen Kuvalehti* julkaisi Jouko Tyyrin pakinan kisojen lääketieteellisistä sivujuonteista.

”Roomassa tutkitaan dopingin ohella hormoneja. Suomalaisetkin ovat päässeet leikkiin mukaan, meillä on tarjota jopa alan perustutkimusta. Herman Adlercreutz kehittää vaaratonta voimahormonia. Vakavamielinen professori, joka on pitkään ahertanut eri pillereiden parissa, saattaa olla vaivautunut ennenaikaisesta hälystä.”²⁴

Tekstissä kirjoittaja mainitsee anabolisiin steroideihin perehtyneen suomalaisen geenitutkijan. Kisat olivat käännekohta suomalaiselle naisten yleisurheilulle niin tulosten kuin mitalienkin suhteen. Naiset toivat kotimaahan enemmän mitaleita kuin miehet, ja Riitta Salin teki maailmanennätyksen 400 metrin juoksussa. Anaboliset steroidit tulitaisiin kieltämään pian, ja vaikka viitteitä suomalaisten dopingista ei ollutkaan, huhut lääkkeiden voimalla tehdyistä tuloksista liikkuvat. Vaikka teksti oli kevyeen tyyliin kirjoitettu pakina, jo otsikko ”Hormonikisat” kertoo ajassa liikkuneesta tiedosta ja epäilystä. Doping-diskurssin määrä kasvoi lehdistössä seuraavat pari vuosikymmentä, kun uusia keinoja tuli mukaan punasoluja lisäävän epo-hormonin ja veritankkauksen muodossa. Kilpajuoksu kiellettyjen menetelmien, sovittujen kieltojen ja valvonnan välillä oli alkanut.

Toisessa haastattelussa Adlercreutz kuvasi dopingin käytön jälkiä: ”Naisilla merkit ovat selvempiä. Ei tarvitse edes viiksiä nähdä. Kroppa on miestyypinen: leveät hartiat, kapea lantio, hyvin lihaksikkaat reidet ja käsivarret. Harva tyttö on sellainen ilman dopingia tai hormonihäiriötä, vaikutuksia.”²⁵ Anabolisilla lääkeaineilla tiedettiin olevan monia sivu- ja haittavaikutuksia. Niitä ovat akne vartalon iholla, maksavauriot, lapsettomuus, sydän- ja verisuonitaudit, seksuaalisen käyttäytymisen häiriöt ja erityisesti naisella äänen madaltuminen, karvoituksen kasvu, kuukautiskierron häiriöt ja rintarauhasen surkastuminen. Asiantuntijat korostivat negatiivisten, sukupuolittuneiden vaikutusten merkitystä. Kun tiedossa oli, että steroidit voisivat lisätä myös riskejä sikiölle, naisia kehoitettiin ehkäisyyn. Tämä taas lisäsi lääkkeellisen ehkäisyyn ja tulosten parantamiseen käytettyjen lääkkeiden vaarallisia yhteisvaikutuksia maksalle.²⁶ Kun puheenvuoroissa käyttöön otettiin lisääntymisterveyteen liittyvät uhat, oli kyse myös astetta kovemmasta moraalista tuomiosta naisten dopingin käytölle. Miesten kohdalla vastaavaa ei tehty.

Kylmä sota ja sen kasvattama suurvaltojen kilpailu myös urheilussa sai aikaan dopingin yleistymisen niin itäblokin maissa kuin lännessäkin. Myös naisten positiiviset testitulokset ja niiden uutisointi olivat arkipäivää 1970-luvulla. Kylmän sodan päätyttyä tehty tutkimus on osoittanut, että esimerkiksi Itä-Saksassa toteutettiin valtiojohtoista doping-ohjelmaa, jolla nuoria urheilijoita ”valmennettiin” kilpailussa länttä vastaan.²⁷ 1970-luvulla itäblokin urheilijat hallitsivatkin kisoja monissa lajeissa

uinnista yleisurheiluun. Saksan Demokraattinen tasavalta DDR oli tullut mukaan olympiakisoihin vuonna 1968. Jo neljän vuoden kuluttua se oli kesäkisoissa mitalitilaston kolmas Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen jälkeen.²⁸ Lääkitys, joka aloitettiin osin pakotettuna sekä tytöille että pojille jo teini-iässä, aiheutti monenlaisia akuutteja ja pitkäaikaisia terveydellisiä ongelmia.²⁹ Maassa oli kehitetty oma anabolinen steroidi, usein doping-paljastusten yhteydessä mainittu *Oral Turinabol*. Raporttien mukaan kuulaa työntävän naisen tulos parani jopa kaksi metriä 11 viikon käytön jälkeen. Toiminta oli myös sukupuolittunutta, sillä lääkitystä painotettiin juuri naisille ja tytöille, sillä heille aineiden teho oli suurempi.³⁰ Tulokset myös näkyivät kilpamentillä voittoina ja ennätyksinä.

Tutkimusajan journalismia kuvaa myös ihailu, jota DDR:n täysin ylivoimaista urheilujärjestelmää kohtaan tunnettiin myös Suomessa. Ulospäin miesten ja naisten urheilu maassa näyttikin hyvin tasa-arvoiselta ja aiheesta kirjoitettiin täälläkin. 1970-luvulla *Ilta-Sanomien* urheilujuttu otsikoitiin: ”DDR:n urheilussa vallitsee tasa-arvo”.³¹ Samassa artikkelissa kuitenkin epäiltiin suoraan haastateltavaa, keihäänheiton olympiavoittaja Ruth Fuchsia steroidien käytöstä matalan puheäänän ja ”poikamaisen” olemuksen vuoksi. Paljastuskirjan DDR:n dopingista kirjoittanut itäksalainen entinen urheilija Brigitte Berendonk kuvaa doping-peittelyn ja salaamisen menetelmiä: ei huomioida – ei tunteilla – julki vain negatiiviset koetulokset – menestyjien palkitseminen jne.³² Vaikka pitävät todisteet puuttuivat aina kylmän sodan päättymiseen saakka, huhut voittajien todellisista keinoista liikkuvat urheilupiireissä. 1990-luvulle tultaessa DDR oli myöntänyt ensimmäistä kertaa dopingin.³³ Kylmän sodan päätyttyä Berendonkin kirjaa siteerattiin paljon suomalaisissakin lehdissä. Kirjan viesti oli ollut selkeä: järjestelmä oli kohdellut nuoria urheilijoita epäinhimillisesti.

Suomessa positiivisen doping-näytteen antajista tutkimusaikana valtaosa oli miehiä ja mukana oli vain yksittäisiä naisia.³⁴ Vaikka puhtautta vakuuteltiin, ruotsalainen lehti syytti vuonna 1976 suoraan useita 1970-luvun alun menestyneitä suomalaisurheilijoita dopingista:

”Kohujutuistaan tunnettu ruotsalaislehti FIB-Aktuelt väitti viime syksynä suomalaisten olympiaurheilijoiden käyttävän huumeita. Lehti hyökkäsi Mona-Lisa Pursiaista, Lasse Vireniä, Pekka Vasalaa, Riitta Salmia, Markku Kukkoahoa, Tapio Kantasta ja Nina Holméniä sekä valmentaja Pertti Heliniä vastaan. Lehden artikkeli väitti Suomen yleisurheilun nousun johtuneen dopingista.”³⁵

Urheilijat nostivat lehteä vastaan oikeusjutun, olihan kyse koko suomalaisen urheilumenestyksen kyseenalaistamisesta. Oikeudellinen haastaminen kannatti, sillä lehti suostui korvauksiin vielä samana vuonna.³⁶ Suomen lehdistö uutisoi tapahtunutta voittona suomalaiselle, ”puhtaalle” urheilulle. Jupakka kuvaa yleisemminkin doping-aiheiden käsittelyä julkisuudessa. Jos jotain tahoja

vastaan esitetään epäily, on esittäjällä oltava todella vahvat todisteet ja perusteet. Lehdistön lähdesuojaperiaate suojelee tiedon antajaa ja usein syytteet jäävätkin vain epäilyn asteelle. Näin todistaminen lähestyy oikeudellista toimintaa ja tätä perustellaankin urheilijan oikeusturvalla. Dopingista vaikenemisen kulttuuria selittää ainakin kolme seikkaa. Urheilukulttuurissa tunnetaan laajaa kollegiaalisuutta. Tähän piiriin kuuluvat niin toimittajat, urheilijat itse kuin urheiluorganisaatioissa mukana olevat. Lääkäreillä on vaitiolovelvollisuus, ja vakavissa tapauksissa lääkäreitä onkin ollut mukana doping-tapausten taustalla. Kolmantena tulee journalistinen lähdesuoja, joka varmistaa tiedon jakajan identiteettisuojaan.³⁷

Historioitsija Antero Holmila kirjoittaa, että olympialiike oli 1970-luvulla taloudellisessa ja ideologisessa kriisissä, jonka taustalla olivat ajan laajat yhteiskunnalliset ja kansainväliset muutosvoimat. Kulutuskulttuuri kasvoi lännessä nopeasti, tiedonvälitys nopeutui ja monipuolistui ja samaan aikaan kaupallisuus pyrki syrjäyttämään amatöörisäännöt huippu-urheilusta.³⁸ Myös ajan tasa-arvovaatimukset edellyttivät suurkisojen lajimäärän kasvattamista *myös naisille* eikä se tapahtunut helposti. Kisat alkoivat paisua ja kasvavat kustannukset voitiin hoitaa vain kaupallistumisen myötä. Sopimukset niin televisioinnista kuin mainostamisesta syntyivät ja olympialiikkeen urheiluidealismi alkoi hiipua. Samaan aikaan kisojen osanottajavaltioiden määrä kasvoi, ja kilpailun kovetessa myös tuloksia parantavat keinot kovenivat. Nyt urheilullisuuden uhkaksi alettiinkin nostaa yhä laajemmin doping.

Kansainvälinen olympiakomitea KOK yritti kiinnittää huomiota dopingin merkitykseen olympialiikettä uhkaavana. Pitkäaikainen olympiakomitean johtaja lordi Killanin koetti vuonna 1979 herätellä urheilupiirejä:

”[...] kiellettyjen anabolisten steroidien käyttö luo ”virheellisen ihmistyypin, ovat nämä sitten miehiä tai naisia”. Nämä keinotekoiset ihmiset ovat koeputkien luomuksia, vaikka urheilun, ja erikoisesti olympiaurheilun, tarkoitus on luoda terveitä ja tasapainoisia ihmisiä”³⁹

Urheilujohtaja nosti dopingin olympialiikkeen suurimmaksi uhaksi, jonka taakse jäi ajassa paljon esillä ollut kaupallistuminen ja amatöörisääntöjen liukuminen kohti ammattilaisuutta. Puhuja korosti urheilun moraalista ja filosofista puolta, jonka mukaan urheilun tarkoitus on tervein keinoin pyrkiä ihmisen terveyteen ja parempaan elämään. Dopingin käytön kiellossa palattiinkin usein kahteen tärkeimpään perusteluun: reilun pelin sääntöjen rikkomiseen ja vaaran aiheuttamiseen käyttäjälleen. Molempia perusteluja on käytetty yritettäessä hillitä ja estää kiellettyjen keinojen leviämistä ja

käyttöä.⁴⁰ Oikeudelliselta kannalta käyttö ei ole Suomessa rikos. Sen sijaan lääkeaineiden valmistus, maahantuonti, levitys tai hallussapito levittämistarkoituksessa on sanktioitu.⁴¹

Dopingvalvonta ei ollutkaan tuohon aikaan käytännössä toimivaa, koska testejä tehtiin vain ennalta ilmoitetuissa kisoissa ja valvonta harjoitusjaksoilla oli tehotonta. Itse asiassa anabolisten steroidien käyttö vain yleistyi käyttökiellon jälkeen vuodesta 1975, kun huomattiin, että keho puhdistui tietyn ajan kuluessa ennen kisoja.⁴² Valvonta parani vasta 1990-luvun lopulla, kun KOK vaati lajiliittoja testaamaan urheilijoita myös harjoituskauden aikana. Vuonna 1999 KOK perusti WADA:n, maailman antidoping-toimikunnan, jolla on oikeus tehdä yllätystestejä.⁴³ Suomen antidoping-toimikunta perustettiin vuonna 2001 ja sen työn jatkaja Suomen urheilun eettinen keskus SUEK vuonna 2016.⁴⁴

Miehen vai naisen doping – erot uutisoinnissa

”Sen jälkeen, kun anaboliset steroidit viisi vuotta sitten kiellettiin, niiden käytöstä [on] jäänyt kiinni 21 urheilijaa ja tietyllä tavalla huolestuttavana piirteenä on pidettävä sitä, että näistä 13 on naisia.”⁴⁵

Uuden Suomen jutussa vuonna 1981 urheilutoimittaja kuvaa ajan tilannetta kiellettyjen menetelmien käytössä. Kiellot eivät riitä estämään käyttöä, mutta testaus toimii. Jutussa kerrotaan DDR:n kuulantyohtäjän, olympiavoittaja Ilona Slupianekin (s.1956) tarinaa.

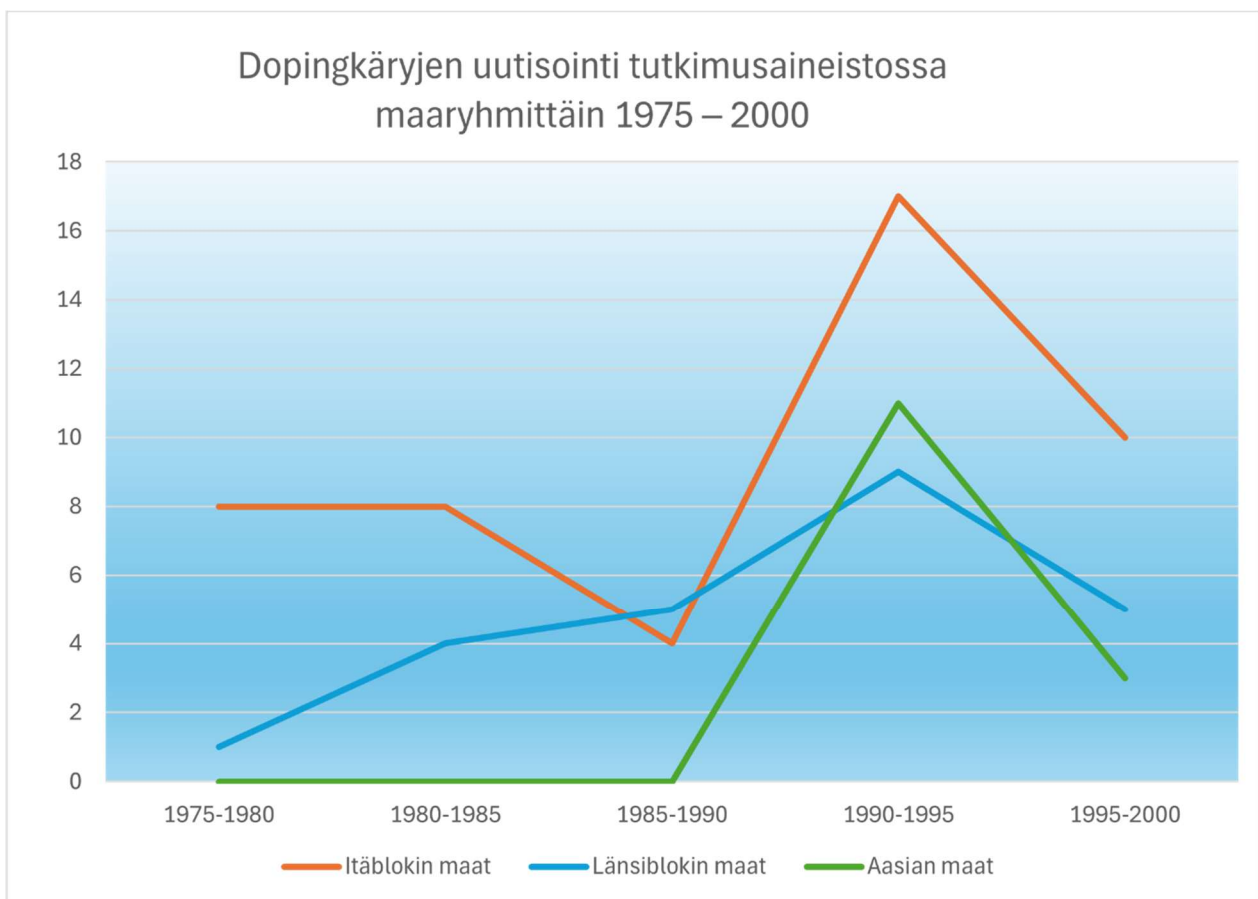

Kuva 1. DDR:n kuulantöytäjä Ilona Slupianek kuvattuna Euroopan mestaruuskisoissa 1976. Kuva Peter Probst, Süddeutsche Zeitung Photo / Alamy Stock Photo.

Slupianek oli ensimmäinen DDR:n urheileva nainen, joka jäi kiinni dopingista. Urheilijan dopingin käyttö paljastui jo vuonna 1977, mutta tuolloin hän sai vain lyhyen, vuoden mittaisen kilpailukiellon. Moskovan olympiakisoissa vuonna 1980 hän voitti kultaa. Lehtikirjoituksessa nostettiin esille naisten huomattava osuus positiivisen testinäytteen jättäneistä. Huolestuttavana pidetään paljastuneiden suurta määrää, vaikka informaatiota oli aineiden vaaroista varsinkin naisille jaettu jo vuosia. Myös lännen urheilijoiden dopingista kerrottiin, mutta itäblokin suhtautumista lääkkeisiin arvosteltiin liian myötämieliseksi ja sallivaksi.⁴⁶ Idän urheilijoiden epäilyttävät keinot nostettiin usein esiin, jopa

silloin kun uutisoitiin heidän menestyksestään. Ylivoimaisista tuloksista kerrottiin epäilyn taustaa vasten.

Kaavio 2 kertoo aineistoon sisältyvien naisten dopingin paljastus uutisten jakauman maaryhmittäin. Itäblokin maiden edustajien positiivisia tuloksia uutisoitiin eniten. Tähän maaryhmään kuuluivat Neuvostoliitto, Itä-Saksa, Bulgaria, Romania, Puola, Tšekkoslovakia ja Unkari. Muutostrendit diskursseissa ovat kaikilla kolmella maaryhmällä, itäblokilla, länsiblokilla ja Aasian mailla, kuitenkin samansuuntaiset. Kylmä sota hiipui 1980-luvun mittaan ja Saksojen yhdistyminen 1990-luvun alussa vaikutti uutisointiin. Entisen Itä-Saksan dopinghistoriaa avattiin laajasti ja paljastukset saivat palstatilaa lehdissä. Toinen selittävä tekijä on entisen Itä-Saksan valmentajien siirtyminen kylmän sodan päätyttyä Aasiaan, pääasiassa Kiinaan. Maan menestys oli suurta monissa kilpailulajeissa niin miehillä kuin naisilla. Uutiset Aasian maiden kiinnijääneistä urheilijoista näkyvät kaaviossa juuri 1990-luvun ensimmäisellä puoliskolla.

Kaavio 2: Tutkimusaineistossa uutisoidut naisten dopingtapaukset maaryhmittäin viiden vuoden jaksoissa vuosina 1975–2000. Kaavio tekijän.

Niin yleinen doping-utisointi kuin naistenkin doping-tapauksista kertova kirjoittelu kiihtyi 1970-luvun alusta alkaen. Nousu jatkui pari vuosikymmentä ja uutisoinnin huippu osui 1990-luvun ensimmäiselle puolikkaalle. Uutisten väheneminen johtui valvonnan ja testaustoiminnan selkeästä paranemisesta mutta myös paljastusten uutisarvon pienenemisestä. Lehdistölle doping oli vaikea aihe eikä yleinen kriittinen ja niukka kirjoitustapa aiheesta juurikaan muuttunut tutkimusaikana. Silti ajan tutkimusraporteissa, joita ei ollut tarkoitettu laajaan julkisuuteen, saatettiin puhua suoraan ja ottaa kantaa jopa lääkkeiden puolesta. Hyvä esimerkki tästä on artikkelin alussa lainattu urheilujohdon doping-kantoja esitellyt raportti. Kun urheilulajit monipuolistuivat myös naisilla voimalajien, aerobian ja kehonrakennuksen suosion kasvaessa, uutisoinnin tyyli muuttui kohti sallivampaa. Varsinkin suomalaisten menestys näissä lajeissa muutti kuvaustapoja. Doping-testauksen alkuvuosina naisten positiivisten tulosten uutisointi oli tuomitsevaa ja leimaavaa. Tätä tyyliä käytettiin myös kuvattaessa naisen kehon muutoksia lääkkeiden käytön seurauksena. Vuosikymmenten kuluessa tilanne, se että myös naiset käyttivät suoritusta parantavia keinoja, hyväksyttiin hiljaisesti. Kun amerikkalainen pikajuoksija Florence Griffith-Joyner voitti vuonna 1988 kolme olympiakultaa, lehdistö vain vihjaili mahdollisesta dopingista. Kirjoitukset keskittyivät nyt urheilijan ulkonäköön ja suoritusten merkitykseen naisten urheilun nostamisessa julkisuuteen.⁴⁷

Lehdistö uutisoi hormoneista myös laajemmin terveyteen liittyvässä yhteydessä.⁴⁸ Yhdysvalloissa oli 1960-luvulla aloitettu estrogeenin kaupallinen tuotanto. Syy naisten vaihdevuosivaivoihin liitettiin estrogeenin vähenemiseen iän mukana ja oireita verrattiinkin diabetekseen. Sen hoito insuliinilla oli ollut menestys. Vaihdevuosien lääkehoito lisääntyi myös ajan kulttuuristen muutosten saattelemana. Yhteiskuntien vauraus kasvoi, nuorekkuuden ihannointi lisääntyi ja edulliset lääkkeet mahdollistivat helpon hoidon saannin. Historioitsija Marja Jalavan mukaan Suomessa vastaava, positiivinen uutisointi hormonihoidoista alkoi 1970-luvulla. Samalla kulttuurinen murros eteni kohti yksilökeskeisempiä valintoja myös terveydenhoidossa täälläkin. Odotettiin, että naisten omia kokemuksia kuunneltaisiin enemmän – ei ainoastaan lääkäreiden ja asiantuntijoiden kantoja.⁴⁹

Mediahistorioitsija Seppo Pänkäläisen mukaan 1960-luvulla alkanut hormonien laajempi käyttö Suomen huippu-urheilussa vakiintui seuraavalla vuosikymmenellä jo systemaattiseksi. Tätä jatkui aina anabolisten steroidien kieltoon, vuoteen 1974 asti.⁵⁰ Olympiavuonna 1984 juoksija Martti Vainion (s. 1950) kiinni jääminen anabolisista steroideista järkytti laajalti kotimaisia urheilupiirejä. Urheilun huippu puhdistui Pänkäläisen arvion mukaan 1990-luvun alkuun mennessä. Iso uutinen olikin keskimatkojen juoksija Minna Lainion (s. 1968) tapaus vuonna 1993.⁵¹

Vainio toi Suomelle mestaruuksia ja mitaleita 1970-luvulta alkaen. Prahan EM-kisoissa vuonna 1978 hän voitti 10000 metriä Suomen ennätysajalla ja neljä vuotta myöhemmin Ateenassa pronssia samalla

matkalla. Los Angelesin olympiakisojen lähestyessä vuonna 1984 hän oli yksi voittajasuosikeista ja elokuun helteisessä kisassa hän ottikin hopeamitalin. 11.8. julkistettiin Vainion positiivinen doping-testi. ”Haluan selvittää tämän sotkun juurta jaksain”, kertoo Vainio *Uuden Suomen* otsikossa seistessään pöydän takana joukkueen johdon, valmentajien ja lääkärin ympäröimänä.⁵² Päivän uutisoinnissa lääkärinen lausunnot olivat dopingin tuomitsevia. Myös kollektiivista vastuuta heräteltiin. ”Kaikkia keinoja käytetään, jos niitä ei ole ymmärretty kieltää tai niistä ei jää kiinni.”⁵³ *Maaseudun Tulevaisuuden* pakinassa vastuuta skandaalista sälytettiin niin lääkäreille, urheilujohdolle, vastustajille kuin itse kilpailijallekin.

Kuva 2. Martti Vainio kuvattuna Montrealin olympiakisojen 10000 metrin juoksun maalissa 6.8.1984. Juoksija ylitti maaliviivan toisena ja matka doping-testiin on juuri alkamassa. Kuva Roger Tillberg / Alamy Stock Photo.

Vainio oli ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa suomalainen olympiamitalisti, joka on menettänyt mitalinsa dopingin vuoksi. Suomen omat urheilulääkärit Pekka Peltokallion johdolla totesivat, että anabolinen steroidi oli tullut juoksijan kehoon ulkopuolelta.⁵⁴ Pian kävi ilmi, että niin yleisurheilujärjestö kuin osa urheilutoimittajistakin oli suojellut juoksijaa salaamalla jo aiemmin

samana keväänä ilmi tulleen positiivisen testituloksen.⁵⁵ Kansallisen menestyjän putoaminen urheilusankarin jalustalta oli myös urheiluyleisölle vaikea asia. Tukea sabotaasiteorialle ei saatu, vaikka julkisuudessa erilaisia, yhä juoksijaa tukevia teorioita kerrottiin. Kansan tuki oli laajaa ja lehdistön kirjoitukset yleisesti positiivisia. Juoksija hyväksyttiin vielä kerran vuosien jälkeen takaisin juoksuradoille.⁵⁶

Historioitsija Touko Perko tutki suomalaisen sanomalehdistön kirjoituksia hiihtoon liittyvästä laajasta hiihdon doping-jutusta aina vuodesta 1998 seuraavan vuosikymmenen alkuun. Hänen mukaansa urheilujournalismissa havaitaan eräänlainen symbioosi, sopuisa yhdessäolo penkkiurheilijoiden, toimittajien, urheilijoiden ja kaikkien urheilun taustalla vaikuttavien tahojen kanssa. Nimenomaan myönteistä julkisuutta tarvitaan ja usein siihen pyritään tunteenomaisin ilmauksin. Tällainen ylimyönteinen, usein kritiikitön suhtautuminen on paitsi itse urheilupiirien, myös median etu. Tämä linja sopii myös doping-uutisointiin; sieltä uutisoidaan vain paljastumiset.⁵⁷ Seppo Pänkäläinen puhuu ”salailun muurista”, joka estää tapausten julkaisua. Organisaatiot suojelevat itseään negatiiviselta julkisuudelta, ja tähän osallistuvat kaikki mukanaolijat.⁵⁸

Kulttuurihistorioitsija Hannu Salmen mukaan 1970- ja 1980-lukujen urheilujournalismia leimasi Suomessa maan urheilumaineen ja omien urheilusankareiden suojeleminen. Esimerkkinä Salmi pohti kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta mäkihyppääjä Matti Nykäsen saamaa mediajulkisuutta. Vaikkapa urheilijoiden alkoholinkäytöstä ei uutisoitu ja tiukka, salaileva uutisointityyli jatkui aina 1980-luvun lopulle asti. Silloin ”yhteinen etu” alkoi väistyä faktojen ja taustojen laajemman uutisoinnin tieltä. Lehdistön käytös onkin liitetty ajan historialliseen kontekstiin. Kylmä sota alkoi hiipua 1980-luvun mittaan, ja suurvaltojen suhteiden lientyminen vaikutti myös pienempien maiden tiedonvälitykseen.⁵⁹

Minna Lainio nousi kerralla kansan tietoisuuteen voitettuaan kaksi Suomen mestaruutta vuonna 1993. Voitot 800 ja 1500 metrin matkoilla ja paikka Stuttgartin maailmanmestaruuskisoihin oli jo saavutettu, kun positiivinen testi keskeytti urheilijan matkan. Yhteinen tekijä Martti Vainion kanssa oli se, että myös Lainio oli jäänyt kiinni kotimaisessa testissä jo ennen kesän voitokkaita SM-kisoja. Koska jatkotutkimukset olivat olleet kesken, ei juoksijalta voitu muotoseikkojen vuoksi kieltää osallistumista SM-kisoihin. Lopulta kieltäytyminen kontrolloidusta kokeesta tuotti hylkäämisen.⁶⁰ Julkisuudessa Lainio ei saanut Vainion tapaan tukea järjestöltään eikä lehdistöltä. Sen sijaan kirjoittelu paljasti urheilijan mahdolliset rikkeet dopingin peittelyineen testaustilanteissa.⁶¹

Suuria eroja uutisoinnissa niin Vainion kuin Lainionkaan tapauksissa ei kuitenkaan ollut. Molemmat olivat sykähdyttäneet urheilukansaa tuloksillaan ja urheilussa menestyneet otettiin koko kansan

juhlituksi omaisuudeksi. Dopingin paljastuminen sai aikaan lyhyen moraalisen kuohunnan, mutta tunnetusti kovassa kilpailussa pärjänneille sankareille annettiin anteeksi. Niin kotimaisissa kuin kansainvälisissä doping-tapauksissa tilanteiden käsittely lehdistössä ei poikennut naisten kohdalla siitä, miten miesten dopingista uutisoitiin. Tutkimusajan alkuvaiheessa, 1970-luvun lopulla, nostettiin herkästi esiin kilpailijamaiden positiivisia testituloksia. Moraalinen tuomitseminen ja epäily oli yleistä täysin ylivoimaisille vaikuttavien suoritusten jälkeen. Myös vaatimukset tiukemmasta valvonnasta alkoivat kasvaa. Esimerkkejä naisten kansainvälisestä menestyksestä oli saatu myös Suomessa. Jatkoa voitoille kaivattiin ja oletus siitä, että ”kaikki käyttävät” dopingia helpotti lopulta ikävien uutisten unohtamista niin miesten kuin naistenkin kohdalla. Tasapuoliselta näyttävän uutisoinnin taustalla oli siis kollegiaalinen vaikeneminen tai vähintäänkin minimissä pidetty uutisointi ikävästä aiheesta. Itse urheilusuorituksia pohjimmiltaan arvostettiin, samalla kun kielletyt menetelmät moraalisesti tuomittiin.

Naisellisuus vaarassa? Uudet lajit muokkaavat urheilun naiskuvaa

”Uusimmat doping-testit ovat nyt muuttamassa tilannetta, ja naisetkin alkavat näyttää - myös voimaa kysyvissä lajeissa - yhä enemmän naisilta. Ilmeisesti mieshormonien syöttäminen naisurheilijoille loppuu vähitellen ja siten päästään tilanteeseen, missä miehet kilpailevat miesten lajeissa ja naiset naisten.”⁶²

Huippu-urheilun sukupuolitestit olivat olleet käytössä jo yli kaksikymmentä vuotta vuonna 1991, ja jo aiemmin alkanut keskustelu testien eettisyydestä alkoi kiihtyä. Tieto naistenkin käyttämistä hormoneista urheilussa oli laajaa ja toimittaja Paavo Peltola asettaa *Länsi-Savon* jutussa toivonsa yhä paraneville testeille. Vaikka jutun kärki kohdistuukin doping-valvonnan korostamiseen, kirjoittaja nostaa heti esiin naisellisuuden puuttumisen vähintäänkin joissakin lajeissa. Kun valvontaa lisätään ja testit kehittyvät, suunta voisi olla taas kohti entistä, perinteiseksi koettua naisen kehoa myös urheilukentillä. Samalla nousee esille kysymys siitä, kuka saa osallistua naisten sarjoihin. Kirjoittaja toivoo ideaalisen tilanteen löytymistä, missä selkeästi kaksi sukupuolta, miehet ja naiset, hallitsevat omia sarjojaan.

Sukupuolitestien käyttöönotto liittyi itäblokin ylivertaisiin urheiluesityksiin sotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Ylivoima tuli esille maaotteluissa länttä vastaan ja naiseuden rajojen haastaminen lähes samoilla tuloksilla miesten kanssa vaati vastausta. Vuonna 1979 DDR:n naiset tekivät yleisurheilussa enemmän maailmanennätyksiä kuin miehet ja paransivat jokaisessa lajissa kaikkien aikojen kymmenen parhaan tilastoja. *Helsingin Sanomat* uutisoi aiheesta otsikolla ”Koch juoksi

miesmäiset ME:t”.⁶³ Uransa aikana DDR:n pikajuoksija Marita Koch (s. 1957) oli juossut kaikkiaan kahdeksan maailmanennätystä. Parantuneet naisten tulokset alkoivat lähentyä jo miesten tuloksia ja myös Kochin tuloksiaan verrattiin miesten saavutuksiin. Lännen vastaus ylivoimaan kylmän sodan aikana olikin historioitsija Stefan Wiederkehrin mukaan sukupuolitestien käyttöönotto.⁶⁴ Epäilyttävien, ei-naisellisten urheilijoiden nosto uutisoinnissa kuului sotien jälkeisten vuosikymmenten urheiludiskurssiin. Uutisointi kertoi myös tiukan kaksijakoisen sukupuolibinääriin horjumisesta. Testit aloitettiin olympiakisoissa jo vuonna 1968 ja menettely jatkui kaikkien naisten testaamisena aina 1990-luvun lopulle asti. Vieläkään rutiini ei ole täysin poistunut vaan lajiliitoilla on oikeus päättää testauksen menettelytavoista.⁶⁵

Samasta aiheesta kirjoitti Matti Forss laajassa *Urheilulehden* artikkelissa vuonna 1980. Hän pohti, että urheilua on pidetty keinona ”tehdä miehiä” kehittämällä sellaisia ominaisuuksia kuin riippumattomuus, päättäväisyys, motivaatio ja hallinta. Hänen mukaansa naisille samoja keinoja ei ole sovellettu, sillä ”edellä luetellut ominaisuudet eivät ensisijaisesti ole naisellisia tai ensisijaisesti naiselle kuuluvia ominaisuuksia.”⁶⁶ Naisille urheilu ei ollut historiallisesti sallittua ja kun naisille lopulta avattiin portit kilpailuille, sallitut lajit määritteli mies. Naisille ”suositellut” lajit olivat olleet feminiinisiä, hillittyjä.⁶⁷ Hyvä esimerkki on yleisurheilu, jossa voimaa ja kestävyyttä vaativat lajit puuttuivat pitkään naisilta. Vasta 1900-luvun viime vuosina lajit kansainvälisissä suurkisoissa olivat likimain samat.⁶⁸ Urheilu oli perinteisesti ollut miesten harrastamaa ja miehisiä ominaisuuksia korostavaa. Niinpä urheilullisesti lahjakas nainen haastoi yleisen myytin siitä ”mitä on olla todellinen nainen”.⁶⁹

Vuonna 1986 *Apu*-lehden artikkelin otsikossa esitetään kysymys, joka vie ajatukset historialliseen keskusteluun naisille sopivista lajeista:

”Miten käy naisellisuuden?

Voimaa vaativissa lajeissa näkee kyllä silloin tällöin naisia, jotka ovat todella muhkealihaksisia. Heidän on täytynyt tehdä muutakin kuin pelkästään harjoitella. Mutta antaa näiden juttujen olla. Dopingista on puhuttu tässä maassa ihan tarpeeksi.”⁷⁰

Voimailusalilla otsikon kysymykseen vastasivat kaksi harrastajaa, Veikko ja Anne. Voimanosto ja kehoa muokkaavat fitness-lajit saivat 1980-luvulla uusia harrastajia myös naisten parissa. Myös naiset olivat valmiit voimaa ja harjoitusta vaativiin harrastuksiin. Jutun otsikko epäilee naisellisuuden säilymistä, kun painonnostokin sallitaan naisille. Artikkelissa nostettiin lopulta esiin pääasiassa vain positiivisia seikkoja tukemaan myös naisten harjoittelua. Historioitsija Laura Wackwitz kirjoittaa, että 1960-luvulta alkaen naisille avattiin monia uusia olympialajeja. Lentopallo oli ensimmäinen naisten

joukkuelaji olympialaisissa, monia uintimatkoja tuli mukaan ja myös useita uusia yleisurheilulajeja avattiin naisille. Kun aiemmin voimaa ja kestävyyttä vaativia lajeja oli pois naisilta, nyt vaadittiinkin erilaista suorituskykyä. Harjoittelu vaikutti urheilijoiden kehoihin ja sai osaltaan aikaan vastareaktion sekä arvostelua menestyjien naisellisuudesta.⁷¹ Riitta Pirinen kuvaa naisten urheilua toiseuttavia journalismin keinoja. Trivialisointi ja vähättely olivat tällaisia puhetapoja, varsinkin kuvattaessa lajeja, joita ei pidetty naisille sopivina. Kun muutos kuitenkin eteni, olivat urheiluselostaminen, uutisointi ja suoritusten kuvatekstit usein vähätteleviä ja jopa pilkkaavia.⁷²

Keskustelu miehekkäistä urheilijoista naisten sarjoissa jatkui *Apu*-lehdessä vuonna 1989:

”Doping-keskustelussa valehdellaan lujaa

”Naisten keihäänheittoa hallitseva DDR:n Petra Felke hämmentyi Helsingissä, kun ihmiset olivat kiinnostuneempia hänen hormonien käytöstään kuin jatkuvista voitoista. Länsi-Saksaan siirtyneen entisen mäkihyppääjän Hans-Georg Aschenbachin ”paljastukset” lääketieteen hyväksikäytöstä Itä-Saksan urheilussa ovat leimanneet muun muassa vaaleaviiksisen Felken.”⁷³

Artikkelissa kiinnitettiin huomiota kilpailijoiden, myös Felken, ulkoisiin piirteisiin. Niistä ainakin osan epäiltiin syntyvän doping-aineiden käytön seurauksena. Kuura Irni kirjoittaa, että ajatus sukupuolen piirteiden muokkaamisesta hormoneilla muotoutui 1900-luvun alkupuolella. Samaan aikaan kehittyi käsitys sukupuolesta kemiallisena prosessina. Lääkkeitä tutkittiin urheilun yhteydessä myös Suomessa viimeistään 1960-luvulla. Anabolisten steroidien kestävyttä lisäävät vaikutukset olivat tunnettuja ja myös niiden negatiiviset sivuvaikutukset tiedettiin.⁷⁴

Idän urheilun keinoja epäiltiin laajalti lännessä ja niin myös Suomessa. Kiinan uimarinaisten menestys alkoi 1990-luvun alussa, kun entisen Itä-Saksan valmennuksen taitajia siirtyi kylmän sodan jälkeen Kiinaan. Rooman MM-kisojen aikana vuonna 1994 Kiinan naiset voittivat 12 kultamitalia. Uutisointia lännessä hallitsi se, ”että maan naisuimarit olivat hyvin miehekkään näköisiä ja puhuivat matalalla äänellä.”⁷⁵ Toiseuttamisen käsitteestä kirjoittanut Emilia Mannström kirjoittaa, että toiseuteen liittyy aina valtasuhde. Eronteot eivät siksi näyttäydy neutraaleina, vaan toisesta tehdään prosessin kautta vähempiarvoinen.⁷⁶ Tässä tapauksessa prosessi on samantyyppisen, eroja korostavan uutisoinnin toistaminen. Jo samana syksynä Aasian kisoissa Tokiossa 11 uimaria jäi kiinni dopingista, kuusi miestä ja viisi naista.⁷⁷ 1990-luvuna ensimmäisellä puoliskolla uutisointi naisten kiinni jäämisistä saavuttikin huippunsa. Suuri selittäjä tälle onkin juuri aasialaisten urheilijoiden; niin uimareiden kuin yleisurheilijoidenkin doping-paljastusten uutisointi.

Olli Mäkisen mukaan urheilun arvomaailma on muodostunut historian saatossa miehisten arvojen mukaan. Silloin mitä tahansa naiselle kuuluvaa tai naiseuteen liitettävää ominaisuutta voidaan käyttää urheilevaa naista vastaan. Jo antiikista periytyvä ihanteellinen urheilijan kuva oli mies. Urheilu, kauneus ja jumaluus yhdistyivät idealisoivissa patsaissa. Mies oli kuvallisessa esittämisessä kohteena aina 1800-luvun lopulle asti. Nainen alkoi nousta tuolloin katseen kohteeksi ja osat vaihtuivat. Taide, kaupallisuus ja muodin kuvaus alkoivat muokata naiselta vaadittua kehonormia. Hoikkuuden ihanne alkoi nousta ja syrjäyttää muodokkaan, äitien arvoa korostavan kuvaustavan.⁷⁸ Yleisesti hyväksytyllä tavalla treenatun ja seksikkään ulkonäön korostuminen naisten urheilussa alkoi kasvaa 1980-luvulla. Ilmiö liittyi myös urheilun kaupallisuuden nousuun. Rahoittajat, sponsorit vaativat näkyvyyttä. Naisten urheilusuoritusten kuvallinen esittäminen alkoikin kasvaa kilpailupukeutumisen vapautumisen myötä. Näin amatöörisääntöjen liudentuminen ja kaupallisuuden kasvu liittyivät yhteen.⁷⁹

Lopuksi

Doping nousi tärkeäksi teemaksi suomalaisessa urheilu-uutisoinnissa 1970-luvun puolella välissä. Aiheesta kirjoitettujen uutisten määrä kasvoi parikymmentä vuotta. Aikajakson alussa suomalainen yleisurheilu menestyi kansainvälisesti ja naiset nousivat miesten rinnalle ja ohikin. Paitsi arvostusta ja ihailua, menestys herätti myös epäilyjä niin kilpailijamaissa kuin kotimaassakin. Kansainvälisesti suurkisat paisuivat kaupallisuuden vaatimuksesta ja naisten lajien lisäämistä myös vastustettiin. Kysyin artikkelissa, oliko uutisointi miesten ja naisten dopingista erilaista ja nousiko sukupuolittuneita teemoja esiin suomalaisessa lehdistökeskustelussa 1975–1995? Ketkä käyttivät puheenvuoroja ja millaisia puhetapoja doping-aihe ja muutoksessa ollut sukupuolikäsitys, urheilun naiskuva tuottivat? Oletukseni oli, että doping-uutisointi oli sukupuolittunutta ja että sitä käytettiin naisten urheilun toiseuttamiseen.

Tutkimusaineistosta nousi esiin kolme erilaista keskustelun pääryhmää. Ensimmäisessä korostui naisten dopingin vastustaminen *terveysperusteisiin* vetoaminen. Lääkkeiden käytön vaaroja varsinkin naisille korostettiin ja pyrittiin tuottamaan vaikuttavaa tietoa. Akuutit terveysongelmat, jopa hengenvaara ja myös pitkäaikaiset käytön seuraukset, kuten lapsettomuus, olivat esillä. Usein siteerattiin lääketieteen asiantuntijoita, olihan myös Suomessa kehittyntä alan tutkimusta. Lääketieteellisten faktojen uutisoinnissa olikin selkeä ero siinä, kommentoivatko asiantuntijat tai urheilujohtajat miesten vain naisten käyttämiä menetelmiä. Miesten dopingia ei tuomittu

lääketieteellisin perustein samalla tavalla kuin naisten. Terveysperusteisiin vetoava uutisointi oli sukupuolittunutta.

Toisessa teemassa analysoin *miesten ja naisten dopingin* käyttöön liittyvän uutisoinnin eroja. Jopa urheilujohtajat saattoivat arvioida, että valvottu käyttö miehillä ei olisi terveystarve. Sen sijaan naisten ja nuorten dopingin käyttöä pidettiin käyttäjän terveydelle vaarallisena ja sitä myös moralisoitiin enemmän. Miesten dopingia moralisoitiin myös, mutta se oli uutisoinnissa lyhytaikaisempaa ja liittyi yleensä vain kiinni jäämisen tuomitsemiseen. Doping-uutisoinnin määrän kasvaessa kerrottiin paljon itäblokin urheilijoiden positiivisista testituloksista. Asia liittyi myös sukupuolen testaukseen urheilussa, sillä uutisoinnissa myös sekoitettiin hormonien käyttö joko tarkoituksella tai tahattomasti sukupuolen mahdolliseen muuttumiseen toiseksi.⁸⁰ Urheilusankarit olivat ja ovat edelleen Suomessa koko kansan omaisuutta. Miesten ja naisten jäämisestä kiinni testeissä uutisointiinkin hyvin samaan tapaan. Tilanne todettiin kliinisesti, kuultiin selitykset ja yleensä dopingin käyttö tuomittiin. Vaikeneminen tai vain pienimmän mahdollisen tiedon jakaminen oli urheiluyhteisön yhteinen tapa koettaa selvittää tilanteesta. Kiinni jäämisen uutisoinnissa ja käytön tuomitsemisessa ei siis ollut havaittavissa selkeää sukupuolittuneisuutta.

Kolmas diskurssi keskittyi *dopingin naisellisuutta vähentävän* merkityksen korostamiseen. Tämä sukupuolittunut puhetapa säilyi uutisoinnissa koko tutkimusajan. Journalistisia keinoja olivat epäedullisten valokuvien käyttö, pilkka ja vähättely puhetapoina sekä naisten esittäminen miehekkäinä tai robottimaisina. Koska miehisiä ominaisuuksia korostavia hormoneja käytettiin, myös niiden sivuvaikutukset näkyivät. Olikin helppoa puhua parrakkaista naisista tai ”veljeksistä”. Naisille ”sallittujen” urheilulajien kirjo oli muuttumassa. Naisellisuuden väheneminen olikin yksi pääargumenteista, kun koetettiin vastustaa naisten lajivalikoiman laajenemista. Näin doping-uutisointia käytettiin toiseuttamaan naisten urheilua.

Artikkelin johdannossa lainattiin urheilujohtajaksi nousseen Pirjo Häggmanin lausuntoa, jossa hän tukee naisille suunnattua, lääkkeellistä valmennustapaa. Siinä hän korostaa myös riittävän valvonnan ja ohjauksen merkitystä, jos lääkkeisiin päädyttäisiin. Tunnettu on myös valmennuspäällikkö Kalevi Tuomisen anabolisisten steroidien käytön ajoissa lopettamista koskeva kirje edustusurheilijoille ennen vuoden 1976 Montrealin olympiakisoja.⁸¹ Nykypäivänä vastaavissa asemassa olevat henkilöt tyrnäisivät esitetyt ideat. Lausunnot kuvaavatkin tutkimusaikana vallinnutta tilannetta, jossa kilpailu sallittujen ja kiellettyjen menetelmien välillä oli kovaa. Naiset olivat nousseet Suomessakin merkittäviksi tuloksentekijöiksi ja Häggman peräänkuuluttikin puheenvuorossaan tasa-arvoa. Molemmat olivat muiden urheilun johtohenkilöiden kanssa tärkeitä puheenvuorojen käyttäjiä.

Myös urheilijat itse ottivat kantaa dopingiin. Yleisesti puolustettiin puhdasta urheilua ja positiivisen testituloksen tullessa puolustauduttiin. Myös kilpakumppanin epäilyttävän hyvien tulosten taustoja arvioitiin herkästi. Tässä kotimaiset urheilijat ottivat mallia ulkomaisista esimerkeistä. Tutkimusta lääkeaineiden merkityksestä urheilussa tehtiin myös täällä ja yhteydet tieteen tekijöiden ja valmennuksen välillä olivat tiiviit. Urheilulääkärit, geenitutkijat, valmentajat ja urheilujohtajat käyttivät puheenvuoroja. Valtioiden välinen kova kilpailu pakotti myös päättävissä asemissa olevat vaikenemaan tai opastamaan urheilijoita toimimaan järjestelmälle vähiten vahinkoa aiheuttavalla tavalla. Urheilutoimittaja Johanna Aatsalo paljasti vuosituhannen vaihteessa yhden Suomen laajimmista hiihtoon liittyvistä doping-tapauksista. Hän kuvaa urheilujournalismissa vielä 2000-luvun alussa vaikuttaneita käytänteitä ”hankalan” uutisoinnin yhteydessä vaientamiskulttuuriksi. Yksi toimintatapa siinä on ei-toivotun uutisen unohtaminen. Ellei suoraan kielletä uutisoimasta yhteisölle epäedullista uutista, voidaan uutisointia yrittävä henkilö ”unohtaa” asiaa käsittelevistä tilaisuuksista.⁸²

Ehkä merkkejä avoimemmasta journalismista on olemassa. ”Mihin doping hävisi hiihdosta?”⁸³ Näin kysytään urheilulääkäriltä keväällä 2025 HS:n artikkelissa. On kulunut jo vuosia viimeisimmistä hiihtoon liittyvistä doping-paljastuksista. Toimittaja Tatu Myllykoski epäilee urheilukulttuuria ja esittää mahdollisia tapoja siihen, kuinka todellinen tilanne pyrittäisiin piilottamaan. Lääkäri Pekka Rauhala vastaa, että kyse on pitkälti testimenetelmien kehityksestä. Yhä pienempiä ainemääriä pystytään paljastamaan ja testejä tehdään jopa kymmenen vuotta vanhoille näytteille. Tavatonta ei olekaan, että vuosia sitten saavutettu arvokisamitali menetetään nyt paljastuneen dopingin vuoksi. Silti asiantuntijakaan ei usko, että dopingista olisi päästy eroon. On urheilijoita, jotka eivät ole säännöllisten tarkastusten piirissä. Näin käyttö ilman paljastumisen vaaraa menestyksen saamiseksi on yhä mahdollista.

Lähteet ja kirjallisuus

Anna 1975–1995

Apu 1975–1995

Etelä-Suomen Sanomat 1975–1995

Helsingin Sanomat 1975–1995

Hufvudstadsbladet 1975–1995

Ilta-Sanomat 1975–1995

Länsi-Savo 1975–1995

Maaseudun Tulevaisuus 1975–1995

Suomen Kuvalehti 1975–1995

Uusi Suomi 1975–1995

Urheilulehti 1975–1995

Aatsalo, Johanna: *Paljastus Tarina dopinguitisesta ja toimittajasta, joka haluttiin vaientaa*. WSOY, Helsinki 2024.

Alaranta A. & Ketonen, J.: *Lääkkeet ja urheilu*. Yliopistopaino, Helsinki 2004.

Alen, Markku: *Anaboliset hormonit ja urheilu*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1985.

Antidopingdatabase 2023: <https://www.antidopingdatabase.com/news/historic-overview-of-doping-in-sport> (6.3.2025)

Berendonk, Brigitte: *Doping: Kultaa, kunniaa, kurjuutta*. MuscleMedi, Kungsängen 1991, suomennos 1993.

Butler, Judith: *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suomentaneet Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi. Gaudeamus, Tampere 2006.

Fausto-Sterling, Anne: *Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*. Basic Books, New York 2020.

Harper, Joanna: *Sporting Gender: The History, Science, and Stories of Transgender and Intersex Athletes*. Rowman & Littlefield Publishers, 2019.

Hartiala, Kaarlo: *Urheilun kahdet kasvot Terve sielu terveessä ruumiissa vai rahan ja dopingin vallassa*. Karprint, Vihti 1997.

Holmila, Antero: Olympialiikkeen kriisi(t) ja muodonmuutos 1970-luvulla. Teoksessa Roiko-Jokela Heikki & Holmila, Antero (toim.): *Urheilun kriisejä Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2019–2020*. Suomen urheiluhistoriallinen seura, Helsinki 2020. s. 13–37.

- Huhtaniemi, Ilpo: *Hyvä ja paha testosteroni*. Gaudeamus, Helsinki 2021.
- Ihalainen, Pasi & Valtonen, Heli (toim.): *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historian tutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki 2022.
- IOC-Framework-Fairness-Inclusion-Non-discrimination-2021.
<https://stillmed.olympics.com/media/Documents/Beyond-the-Games/Human-Rights/IOC-Framework-Fairness-Inclusion-Non-discrimination-2021.pdf> (12.3.2025).
- Irni, Kuura: On fatal chemistry and sexed human boundaries: Negotiating steroid risks in high-performance sport in Finland (1950-1976). *International Journal of Gender, Science and Technology*, 9(2), (2017), p. 80-98.
<https://genderandset.open.ac.uk/index.php/genderandset/article/view/488>
- Irni, Kuura: Steroid Provocations: On the Materiality of Politics in the History of Sex Hormones. *Journal of Women in Culture and Society* Vol.41 (3), (2016), p. 507–529.
- Irni, Kuura: Hormonit, ruumiillisuus ja politiikka. Teoksessa *Muokattu elämä*. Vastapaino, Tampere 2014, s. 155–193.
- Jalava, Marja: Vaihdevuodet. Teoksessa Kaartinen, Marjo & Salmi, Hannu (toim.): *Keski-ikä Kulttuurihistoria*. SKS Kirjat, Helsinki 2022, 44–69.
- Jokinen, Jouko: Juoksijan pitkä varjo. Teoksessa Vettenniemi, Erkki (toim.): *Piikki lihassa Unelma puhtaasta urheilusta*. Akilles, Tampere 1998, s. 28–51.
- Kokkonen, Jouko: *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*. Suomen Urheilumuseosäätiö, Helsinki 2015.
- Kuosma, Tapio: *Doping ja kilpaurheilu*. Livres 'Belles-Lettres', Espoo 2023.
- Kurvinen Heidi: *Feminism in Finnish Print Media, 1968–1985*. Palgrave MacMillan 2024.
- Laine, Leena: *Työväen urheiluliikkeen naiset*. Otava, Helsinki 2000.
- Ljungqvist, Arne: Dopingsäännöt eettisenä ohjenuorana. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Sironen, Esa (toim.): *Urheilun etiikka ja arki*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2000. s. 35–43.
- Mannström, Emilia: *Toiseus suomalaisessa mediassa Diskurssianalyysi toiseuttamisen merkityksistä ja puhetavoista Ylen verkkoartikkeleissa*. Tampereen yliopisto, 2022.
- Markula, Pirkko: *Olympic Women and the Media International Perspectives*. Palgrave MacMillan 2009.
- Mäkinen, Olli: *Samalta viivalta? Eettiset kysymykset urheilussa*. Kirjapaja, Helsinki 2007.
- Ohrvik, Ane & Sarti, Cathleen: Approaches to Textual Sources in Cultural History, *Rethinking History*, 28:2, 2024, 181-193, DOI: 10.1080/13642529.2024.2370137.

- Perko, Touko: *Konnia ja sankareita Doping-pommin pitkät varjot*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä 2000.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere 2019.
- Pirinen, Riitta: *Urheileva nainen lehtiteksteissä*. Acta Universitatis Tamperensis, 1138. Väitöskirjatutkimus. Tampere University Press, Tampere 2006.
- Pirinen, Riitta: Sukupuoli ja mediaurheilu. Teoksessa Halmesvirta, Anssi & Roiko-Jokela, Heikki (toim.): *Urheilu, historia ja julkisuus. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998*. s. 25–35. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä 1998.
- Pänkäläinen, Seppo (toim.): *Suomalainen doping*. Hanki ja jää, Helsinki 1993.
- Ruohonen, Johanna: *Naisten laji. Kirja jalkapallosta*. Helsinki: Kustantamo S&S, 2022.
- Salmi, Hannu: Suomalainen mäkipotka. Teoksessa Heiskanen, Benita (toim.): *Mitä Matti tarkoittaa? Esseitä Matti Nykäsestä*. Savukeidas, Turku-Tampere 2013, s. 13–30.
- Sims, Yvonne D.: Florence Griffith Jones: Sexual Politician in a Unitard. In Odgen, David C. & Rosen, Joel Nathan (toim.): *A Locker Room of Her Own: Celebrity, Sexuality, and Female Athletes*. Jackson: University Press of Mississippi, 146–161, 2013.
- Siukonen, Markku (toim.): *Doping Raportti lääkeaineiden väärinkäytöstä urheilussa*. Oy Skandia Kirjat Ab, Jyväskylä 1982.
- Turunen, Arja: Kuinka vapautua elintasarobotin roolista? Miesten näkökulma sukupuolen tasa-arvon ongelmiin 1960-luvulla. *Lähihistoria* 4 (1), 61–93, 2025. <https://doi.org/10.61559/lh.143513>
- SUEK: Suomen urheilun eettinen keskus, <https://suek.fi> (1.2.2025).
- Wackwitz, Laura: Verifying the Myth: Olympic Sex Testing and the Category ‘Woman.’ *Women’s Studies International Forum* 26(6), p. 553–560, 2003.
- Wackwitz, Laura A.: Sex testing in international women’s athletics: A history of silence. *Women’s Sport and Physical Activity Journal* 5(1), p. 51–68, 1996.
- Waddington, Ivan: *Sport, Health Drugs A Critical Sociological Perspective*. E & FN Spon Taylor & Francis Group, London 2000.
- Vettenniemi, Erkki: *Suomalainen hiihtodoping Punssia, pillereitä ja punasoluja*. SKS, Helsinki 2017.
- Vettenniemi, Erkki (toim.): *Piikki lihassa Unelma puhtaasta urheilusta*. Akilles, Tampere 1998.
- Wiederkehr, Stefan; ‘We Shall Never Know the Exact Number of Men who Have Competed in the Olympics Posing as Women’: Sport, Gender Verification and the Cold War. *The International Journal of the History of Sport*. Vol. 26, No. 4, 556-572, 2009.

Viitteet

- ¹ Pirjo Häggman: kokoomateoksessa Siukonen 1982, 211.
- ² Kalevi Tuominen: kokoomateoksessa Siukonen 1982, 195; ks. Myös Kokkonen 2015, 388.
- ³ <https://suek.fi/antidopingtoiminta/saannot/sannostot-ja-standardit/>, haettu 26.2.2025.
- ⁴ Alen 1985,8.
- ⁵ Antidopingdatabase 2023.
- ⁶ Kokkonen 2015, 241–242.
- ⁷ Irni 2016, 517.
- ⁸ Irni 2014, 181.
- ⁹ Irni 2017, 92–93.
- ¹⁰ Siukonen 1982; Pänkäläinen 1998; Laine 2000; Waddington 2000; Huhtaniemi 2011; Vettenniemi 1998 ja 2017.
- ¹¹ Irni 2017, 92–93.
- ¹² Pirinen 1998, 2006; Markula 2009; Irni 2014, 2016, 2020.
- ¹³ Wackwitz 1996, 2003; Sims 2013; Harper 2019; Fausto-Sterling 2020.
- ¹⁴ Laine 2000; Turunen 2025.
- ¹⁵ Butler 2006, 9, 26, 34.
- ¹⁶ Mannström 2022, 6.
- ¹⁷ Pietikäinen & Mäntynen 2019.
- ¹⁸ Ihalainen & Saarinen 2022, 120; ks. myös Kurvinen 2024, 11–12.
- ¹⁹ ” Texts are not clear windows into the past.” Ohrvik & Sarti 2024, 184.
- ²⁰ Ohrvik & Sarti 2024, 183–187.
- ²¹ Lihasmassahormonit pannaan. *Helsingin Sanomat* 18.11.1974.
- ²² Irni 2016, 517.
- ²³ Alen 1990, 19.
- ²⁴ Jouko Tyyri: Hormonikisat. *Suomen Kuvalehti*, 6.9.1974.
- ²⁵ Tero-Mikko Talaslahti: Doping on lääketieteen saavutusten väärinkäyttöä. *Länsi-Savo* 16.8.1993.
- ²⁶ Alaranta & Ketonen 2004, 13; Huhtaniemi 2011,161.
- ²⁷ Berendonk 1995; Waddington 2000, 142–143.
- ²⁸ <https://www.olympics.com/en/olympic-games/munich-1972/results/athletics> (5.2.2025)
- ²⁹ Hartiala 1997, 109–114.
- ³⁰ Huhtaniemi 2021, 172–173.
- ³¹ DDR:n urheilussa vallitsee tasa-arvo. *Ilta-Sanomat* 12.6.1976.
- ³² Berendonk 1993, 7–11; myös Waddington 2000.
- ³³ ”DDR medgav doping”. *Hufvudstadsbladet* 9.1.1989. DDR myönsi tuolloin ensimmäistä kertaa, että sen urheilijoita oli jäänyt kiinni dopingista. Samalla luvattiin myös alkaa julkistamaan kiinni jääneiden nimiä.
- ³⁴ Kuosma 2011, 319–322.
- ³⁵ Suomalaisurheilijat vaativat korvauksia. *Etelä-Suomen Sanomat* 25.3.1976.
- ³⁶ FIB maksaa. *Uusi Suomi* 13.10.1976.
- ³⁷ Mäkinen 2007, 178–181.
- ³⁸ Holmila 2020, 32–33.
- ³⁹ KOK:n Killanin: Doping olympialaisten suurin vaara. *Helsingin Sanomat* 5.4.1979.
- ⁴⁰ Mäkinen 2007, 178.
- ⁴¹ Kuosma 2013, 18.
- ⁴² Alen 1988, 8–11.
- ⁴³ Ljungqvist 2001, 37–38.
- ⁴⁴ <https://suek.fi/suomen-urheilun-eettinen-keskus-suek-ry-perustettiin/> (24.2.2025).
- ⁴⁵ Ju-Me: Missä totuus? *Uusi Suomi* 15.3.1981.
- ⁴⁶ Sims 2013, 157–159.
- ⁴⁷ Sims 2013.
- ⁴⁸ Hormonihoito lieventää vaivoja. *Anna* 7.10.1980.
- ⁴⁹ Jalava 2022, 52–53.
- ⁵⁰ Pänkäläinen 1993, 95.

-
- ⁵¹ Pänkäläinen 1993, 95.
- ⁵² Juoksut on nyt juostu. *Uusi Suomi* 13.8.1984.
- ⁵³ Me syylliset. *Maaseudun Tulevaisuus* 14.8.1984.
- ⁵⁴ Vainion dopingista kiistaton näyttö. *Etelä-Suomen Sanomat* 13.8.1984; Jokinen 1988, 36.
- ⁵⁵ ”En halunnut tuhota Martin elämää”. *Uusi Suomi* 24.11.1984; Jokinen 1988, 36.
- ⁵⁶ Jokinen 1988, 28.
- ⁵⁷ Perko 2000, 54.
- ⁵⁸ Pänkäläinen 1993, 104.
- ⁵⁹ Salmi 2013, 26–28.
- ⁶⁰ Lainion testinäytteessä steroidia. *Etelä-Suomen Sanomat* 10.8.1993.
- ⁶¹ Käry kävi viime maaliskuussa. *Länsi-Savo* 19.3.1994.
- ⁶² Paavo Peltola: Kromosomitesti häätää miehet naisten sarjoista. *Länsi-Savo* 30.10.1991.
- ⁶³ DDR:n naiset hallitsevat rataa ja kenttää. *Helsingin Sanomat* 14.11.1979.
- ⁶⁴ Wiederkehr 2009, 560; Wackwitz 2003.
- ⁶⁵ IOC 2021.
- ⁶⁶ Matti Forss: Onko huippu-urheilun tiimellyksessä naisellisuus vaakalaudalla? *Urheilulehti* 9.7.1080.
- ⁶⁷ Mäkinen 2007, 158–160; Markula 2009, 87.
- ⁶⁸ Ruohonen 2022, 123
- ⁶⁹ Wackwitz 1996, 58.
- ⁷⁰ Miten käy naisellisuuden? *Apu* 26.7.1986.
- ⁷¹ Wackwitz 1996, 54.
- ⁷² Pirinen 1998, 28–30; Laine 2000, 85–99.
- ⁷³ Doping-keskustelussa valehdellaan lujaa. *Apu* 7.7.1989.
- ⁷⁴ Irni 2014, 162–166.
- ⁷⁵ Kiinan uinnin päävalmentaja kiistää kaiken dopingin. *Etelä-Suomen Sanomat* 3.10.1994.
- ⁷⁶ Mannström 2022, 6.
- ⁷⁷ Kiina asettaa komission dopingin selvittämiseen. *Etelä-Suomen Sanomat* 5.12.1994.
- ⁷⁸ Mäkinen 2007, 68–72.
- ⁷⁹ Kokkonen 2015, 228–229.
- ⁸⁰ Wiederkehr 2009.
- ⁸¹ Urheilijoita varoitettiin etukäteen. *Helsingin Sanomat* 27.8.1976.
- ⁸² Aatsalo 2024, 12–13.
- ⁸³ Tatu Myllykoski: Mihin doping hävisi hiihdosta? *Helsingin Sanomat* 13.3.2025

Tiivistelmä

Urheilu ja doping – sukupuolittunut keskustelu Suomen lehdistössä 1975–1995

Dopingin käyttö yleistyi huippu-urheilussa 1960-luvulla. Taustalla oli hormonien kaupallisen tuotannon läpimurto. Myös doping-testaus suurkisoissa aloitettiin saman vuosikymmenen lopulla. Sääntöjen vastaisia menetelmiä käyttivät niin naiset kuin miehetkin ja kylmällä sodalla oli menettelyjä kiihdyttävä vaikutus. Kysyin tutkimuksessa, oliko doping-uutisointi sukupuolittunutta? Kirjoittiko suomalainen lehdistö eri tavoin miesten ja naisten dopingista ja miten muutoksessa ollut käsitys sukupuolesta, urheilun naiskuvasta kirjoitettiin aiheen yhteydessä? Aineistonani oli yksitoista sanoma- ja aikakauslehteä, joista kokosin 200 aihetta käsittelevää artikkelia. Diskurssianalyysiin perustuva lähiluku paljasti teksteistä kolme keskustelun pääaihetta. Ensimmäinen oli dopingin vaaroja korostava, terveysperusteita käyttävä puhetapa. Varsinkin naisille dopingin oletettiin olevan

vaarallista. Toisessa aiheessa pohdittiin doping-uutisoinnin eroja miesten ja naisten kohdalla. Eroja paljastusuutisoinnissa ei juurikaan ollut ja taustalla oli yleinen vaikenemisen kulttuuri kirjoitettaessa vaikeasta aiheesta. Lopuksi esiin nousi perinteisenä pidetyn naisellisuuden kontrolli ja negatiivinen uutisointi dopingin miehisiä sukupuolipiirteitä korostavista muutoksista.

Asiasanat: doping, huippu-urheilu, tasa-arvo, urheilu-uutisointi, 1975–1995

Abstract

Sport and Doping – A Gendered Discourse in the Finnish Press, 1975–1995

Doping became widely used in elite sports during the 1960s. This was due to the breakthrough in the commercial production of hormones and the recognition of their importance in the pursuit of ever-better results. At the same time, doping tests were introduced at major competitions. Both women and men used banned substances. The Cold War also influenced international competition. My research question was whether the discourse around doping was gendered. Was sports reporting in Finland different when it came to men's and women's doping? My research material consisted of 11 newspapers and magazines. Using keyword searches, I compiled 200 articles. My method was discourse analysis and close reading, which brought out three main themes.

First, women's use of doping was opposed on health grounds. Second, the reporting was found to be very similar for both men and women. Silence was a common feature in doping coverage. Third, the control of femininity emerged: women who used doping and appeared more masculine were criticized.

Keywords: doping, elite sports, equality, sports journalism, 1975–1995